

מעמד האישה בעדה הדרוזית

העדה הדרוזית מתיישבת באזורים מרוחקים ומבודדים דבר שיוצר באופן טבעי קהילות כפריות, מבודדות, מלוכדות ושמרניות. הדרוזים שומרים על ערכי דת ומסורת. מבנה המשפחה או החמולה הוא אחד מאבני היסוד של המסורת הדרוזית, ולכן שמירה על מעמדות מסורתיות היא כמעט בלתי מתפשרת עבורם (דנה, עמ' 13).

החברה הדרוזית היא חברה פטריארכאלית – מסורתית, וכזאת, האב הוא ראש המשפחה, בידיו כל הסמכויות, הוא אחראי על חלוקת המשאבים הכלכליים במשפחה (וינר – לוי 170), הוא קובע למי בנותיו ינשאו ונאסר עליה להמרות את פיו, גם אם זה אומר שהנשואים יהיו בכפייה, הוא קובע לאיזה מפלגה תשתייך המשפחה, ויש לו חלק חשוב בבחירת כלותיו. עד לא מזמן לרצונו של הפרט במשפחה הדרוזית, שאינו עמד בראש המשפחה או החמולה, משקל שולי, כיום חל שינוי במקומו של הפרט במשפחה ובחברה. תהליך זה קרה בעקבות החשיפה של צעירים לחברה הישראלית במסגרת הצבאית, צעירים אלו התוודעו לאורח חיים שונה מאוד דבר ששינה את השקפותיהם ואת זיקתם לחמולות (פלואח, 110-112). מעמד הנשים במשפחה הדרוזית הוא נחות מזה של הגברים, אך הוא מתחזק ככל שהן מתקדמות במחזור החיים המשפחתי, בעיקר בזכות הולדת בנים שתורמים להרחבת המשפחה הגרעינית וליצירת משפחות חדשות שחיות אחת לצד השנייה. אם המשפחה רוכשת כך מעמד ושליטה על נשות המשפחה – כלותיה, נכדותיה, השפעה על נישואי הבנים (וינר – לוי 172).

האישה הדרוזית אינה חלק מתהליך קבלת ההחלטות במשפחה, והיא חייבת לציית לגברים במשפחתה. גברים שיבקשו עצה מאישה נחשבים מבישים ולא ראויים (Barkat, 29). הגברים הם האחראים הבלעדיים על החלטות המשפחה ועל נשות המשפחה, כולל בן אחראי על אימו. הנשים נדרשות להקפיד על לבוש צנוע, לטפל בעבודות הבית, לטפל בילדים במסירות, להימנע ממגע עם זרים, במיוחד גברים, להימנע מיציאה למרחב הציבורי, בטח לצורך פנאי – קניות, בתי קפה, קולנוע, תיאטרון וכדומה (וינר-לוי, 2005, 7-10). התנהגות כזו נתפסת כפגיעה בכבוד המשפחה, והיא עלולה לאיים על חייה של אותה אישה. כיום המצב הזה מתון הרבה יותר, נשים יכולות לנהוג ולצאת למרחב הציבורי לצורכי פנאי, גם ללא ליווי של גבר, אך השינוי הגיע רק בשני עשורים האחרונים, ותוך תהליך ארוך וחשיפה עיקשת לתרבות הישראלית (וינר לוי, 2008, 220). קיימת הפרדה פיזית בין גברים לנשים, ולרוב לנשים אסור להיות במחיצתם של גברים. האישה הדרוזית תלויה כלכלית בבעלה באופן מלא, אסור היה לה לעבוד עד תחילת המאה ה-21, כיום מצב זה השתנה במעט בקרב הנשים הצעירות בעדה. היא חייבת להתגורר במחיצתו של גבר – אב או בעל על מנת שיתמוך בה כלכלית, שכן לרובן אין עצמאות כלכלית (פלואח 112-113).

מדינת ישראל תרמה לחיזוק המנהיגות הפטריארכלית – מסורתית של העדה הדרוזית בישראל, והעניקה לאב המשפחה כוח רב. מאחר והיה זה כלי לפיקוח על הנעשה בעדה הדרוזית, אך בעיקר בעדה המוסלמית. בכך תרמה מדינת ישראל לשימור מעמדן הנמוך של הנשים בעדה הדרוזית. יחד עם זאת, החשיפה של הנשים והגברים בעדה לחברה הישראלית, בעיקר בזכות השירות הצבאי, ולמעמד האישה בישראל באופן כללי, איפשר פריצה של גבולות מגדריים בעדה, ותרם לשיפור מעמדה בחברה הדרוזית (ליש 148). תהליך מואץ של מודרניזציה, תמורות במישור הכלכלי והפוליטי הביא להתרחקות של רבים מבני העדה, בעיקר בקרב צעירים וצעירות מהמסורת הדרוזית. נוצר קונפליקט יום יומי בין שמירה על מסורת דתית

ותרבותית בעדה לבין התרבות המודרנית שמחלחלת אט לחברי העדה. עניין זה מביא למתחים בין דוריים בכל הנוגע למנהיגות רוחנית ולשמירה על המסורת (Weiner Levy 2006 221-223).

נישואין, מין, וזוגיות

הדת הדרוזית דווקא מעניקה לאישה מקום מכובד במשפחה, במערכת הזוגית ואפילו מאפשרת לה סמכויות דתיות שהיא לא מאפשרת לגבר. ע"פ הדת הדרוזית, לאישה יש את הזכות המלאה לבחור בעצמה בן זוג, ונשואים לא יכולים להתקיים ללא הסכמתה. אל אף החוקים הדתיים, המסורת הפטריארכלית בעדה הדרוזית גוברת על חוקי דת, ונשים רבות בעדה מוצאות את עצמן נישאות ע"י כפייה של הוריהן, או שידוך. בחירת בן הזוג ע"י ההורים נעשה ע"י ברירה של קריטריונים שמנותקים מבחירת בן זוג כמו – שיקולים כלכליים, פוליטיים, חברתיים, מעמד בחברה, יוקרה וכדומה (Janan, 204). יש איסור מפורש לנשים בעדה להינשא לגבר שלא מהעדה הדרוזית, ואישה שעושה כך עלולה לשלם על כך בחייה (פלחא, 115).

מרבית הנשואים בעדה הדרוזית (בקרב נשים) נעשת ע"י שידוך או בקרב בני דודים. הרבה פעמים האישה מתנגדת לשידוך, אך החתונה יוצאת לפועל בכל זאת (דנה 20) בעשור האחרון, נישואין מחוץ לחמולה הופכים להיות שכיחים יותר, התופעה הזו מחלישה את המערכת המסורתית בעדה וכתוצאה מזה מחזקת את מעמד האישה בתוך הזוגיות. הגברים הצעירים החלו לשים דגש על מאפיינים שעד כה היו שוליים, וזה הופעה חיצונית, משיכה מינית, אישיות במקרים רבים, הגברים מתעלמים מהשתייכות משפחתית, או דברים אחרים שהם חשובים להוריהם. גם אלה תורמים ביצירת זוגיות חזקה יותר בין הגבר לאישה, ומאפשרים יצירת אינטימיות בין בני הזוג.

יחד עם זאת, לנשים בעדה אין די כוח להכניע את ההורים בבחירת בן הזוג, ולכן עדיין מתקיימים נשואים בכפייה. השפעת ההורים על הבנות חזקה יותר מאשר על הבנים, גם כיום, מהסיבה הפשוטה שמעמד האישה בעדה נחות הרבה יותר מהגבר. (וינר, 2007, 195).

באשר למיניות, לא נמצאו מחקרים שעוסקים בנושא המיני בתו מסגרת הנישואין, ובטח שלא מחוץ לנישואין. במחקר שנעשה על סטודנטים ערבים, נמצא ש 32% מהנשים הביעו עמדות חיוביות לגבי מין לפני הנישואין, לעומת 77% מהגברים (רדא 20). עוד נמצא שככל שהקרבה לדת גדולה יותר, כך היחס כלפי מין לפני הנישואין הוא שלילי יותר (בקרב נשים וגברים). (שם 31)

הגבר הדרוזי מגביל את אישתו בתוך מערכת היחסים ומחוצה לה, לאישה אין יכולת להיות חלק מקבלת ההחלטות במשפחה והיא מודרת מהן, עליה לציית באופן מלא לבעלה בכל היבט בחיים, גם כאשר זה קשור לנושא המיני. היא תלויה לחלוטין ביחס של בעלה אליה ובתמיכה שלו. כיום נשים רבות בעדה הן בעלות השכלה גבוהה, מה שהופך את המצב הזה למורכב אפילו יותר, כי הן מבינות כיצד זוגיות בריאה צריכה להתקיים, מה הזכויות הבסיסיות בחברה, ונחשפות לדעות וגישות פמיניסטיות, ולכן הרבה פעמים התסכול של נשים כאלה במערכת זוגית אפילו גדול יותר.